

CONCIO VIII.

MYSTERIA.

I. Cur solus abfuit Thomas? — II. Cur noluit credere discipulis? — III. Cur post octiduum, non mox apparuit Christus? — IV. Cur Thomam non asperius reprehendit? — V. Quomodo creditit Thomas, si vidit? — VI. Quomodo beatiores qui non viderunt et crediderunt? — VII. Quid illud: Dominus meus, et Deus meus? — VIII. Cur labi permissus Thomas? — IX. Fides in Christum an necessaria ad salutem?

THEMA.

Post dies octo iterum erant discipuli ejus intus.
Joan. XX.

Præclarum nobis exemplum dant hodie apostoli qui in die dominica rursum congregantur in domum, ubi cœnam celebraverant, undique clausam, præstolantes adventum et conspectum Christi. Hinc enim monemur nos primo, convenire in domum Dei, ubi cœna Domini celebratur, diebus præsertim dominicis. Deinde, ibidem considerare magna collectione, ita ut sensus omnes velut januas claudamus, rebus iis, quæ forinsecus aguntur: solum vero Christi Domini nostri adventum et aspectum in s. missa præstolemur, necnon arrectis auribus sermonem ejus audiamus. Id quod nunc faciemus.

I. Cur aliis apostolis congregatis abfuit solus Thomas? Respondet S. Chrysost. homil. LXXXVI. in Joan. et postillum Theophyl. et Euthymius probabile esse, quod tunc ex fuga nondum redierit. Tametsi enim Luc. XXIV. dicuntur femina undecim discipulis nuntiasse Christi resurrectionem, non tamen inde sequitur Thomam interfuisse; numerus enim undenarius tunc erat numerus discipulorum, licet non omnes simul essent; quomodo etiam in hodierno evangelio dicitur Thomas unus ex duodecim. Ex hac ergo sententia sequitur Thomam longius profugisse, vel saltem diutius latuisse, quam cæteros discipulos, illum, inquam, Thomam qui paulo ante cæteris cordatior dicebat: *Eamus et nos et moriamur cum eo*, Joan. XI. Unde discimus non præsumere nimium de nostris viribus. Duo illi discipuli Petrus et Thomas quo fortiores sese existimabant, eo gravius lapsi sunt et imbecilliores sese deprehenderunt: *Filii Ephraim intendentes et mittentes arcum, conversi sunt in die belli*, Ps. LXXVII. Ergo nobis ipsis diffidere et in Deo solo confidere debemus, si vinci a tentatione nolimus.

II. Quare Thomas noluit credere discipulis Christi resurrectionem asserentibus? Respondetur

Thomam nequaquam existimasse discipulos mentiri, cum dicebant se vidisse Christum; sed formidasse ne forte decepti essent, et spectrum tantum seu Christi defuncti animam, non ipsum Christum resuscitatum vidissent; quomodo et reliqui discipuli primo existimabant se spiritum videre, cum viderunt Christum, Luc. XXIV. Atque hoc probabiliter existimat Cyrillus fecisse Thomam partim præ mœrore, quod abfuerit et oculis suis Dominum non viderit: ex quo perturbatus forsitan existimabat se eum in vita nunquam visurum; partim præ gaudio, ob lætissimum nuntium, quod summo desiderio expectabat; quomodo et alii discipuli non credebant et mirabantur præ gaudio, Luc. XXIV. Ita etiam nos rem miram et insolitam, præsertim, valde desideratam, non credimus sub initium, donec videamus. Probabile igitur etiam est gravem culpam a Thoma abfuisse. Et tamen ut ab eo labem illam qualemcumque abstergeret Deus, in ejus gratiam rursus apparuit. Unde discimus etiam leviores maculas cavere et contractas cito emendare. Communior interim sententia est fuisse in Thoma peccatum mortiferum infidelitatis, quam et supra supposui.

III. Cur non statim, sed post octiduum primum apparuit Christus Thomæ? Respondetur primo, ut dum ille diu dubitare permissus est, fides resurrectionis Domini in nobis magis solidaretur. Quis enim jam non cedat, cum audit diuturnam Thomæ incredulitatem pervictam esse?

Secundo, ut coram discipulis congregatis profiteretur Thomas fidem resurrectionis; fieri autem poterat ut non nisi post octo dies discipuli in eadem domo congregati essent. Unde discimus eos, qui publice delinquant et alios scandalizant publice penitere et publica resipiscentiæ exempla dare debere.

Tertio, ad honorem diei dominicæ, quam prævidit Dominus resurrectioni suæ dicendam, apparitionem hanc distulisse.

IV. Quare Christus Thomam non asperius reprehendit? Resp. primo, quia, ut supra vidimus, probabiliter culpa ejus gravis non fuit, sed ex mentis perturbatione, mœrore vel gaudio profecta.

Secundo, ut servaret decorum personæ apostolicæ, præsertim in loco publico. Duos illos discipulos itinere Emmauntico asperius reprehendit, sed illi non erant apostoli, et privata erat rebus constitutæ blandius arguendæ sunt; quemadmodum et illi qui publice arguuntur. Novimus Aaron sacerdotem æque ac sororem Mariam murmurasse contra Moysen, hanc tamen propterea lepra pu-

nitam esse, non illum; ob reverentiam sacerdotalis dignitatis scilicet, Levit. XII.

V. Quomodo creditit Thomas, si vidit? Respond. credidisse duplici sensu. Primo, juxta vulgarem loquendi modum; quia scilicet resurrectioni Christi, quam oculis vidit assensum dedit eamque confessus est. Secundo, proprie et fide divina quia scilicet *hominem vidit*, ut inquit Sanctus Gregorius, hom. XXVI. in evang. *et Deum confessus est*, creditit eundem propria virtute et potentia (quam non vidit) surrexisse.

VI. Quomodo beatiores Thoma ii, qui non viderunt et crediderunt, si et ipse creditit? Respondetur, quia reliqui Christiani credunt Christum esse Deum, eundemque a mortuis resurrexisse, tametsi eum non viderunt resuscitatum: Thomas vero creditit, quia redivivum vidit.

Alio vero ex capite fides nostra superatur a fide apostolorum; tum quia fides illorum ferventior erat, quam nostra; tum quia nos habemus aliud majus fidei argumentum, videmus enim consensum totius orbis per annos 1800.

VII. Quid illa verba: *Dominus meus et Deus meus*? Respondetur, Thomam concisa hac oratione exprimere voluisse, partim magnitudinem gaudii sui, quod percepit ex aspectu Christi redivi: partim potentiam divinitatis, quia seipsum a morte suscitavit. Solem enim res magnas et inexplicabiles vel silentio, vel concisa oratione explicare. Voluit ergo dicere: Vere tu es Dominus meus, charissimus, desideratissimus, sed et Deus meus, qui potentia divinitatis tuæ mortem superasti. De primo concepit summum gaudium, de secundo summam admirationem. Gaudium illud haud dubie non permutasset Thomas cum totius mundi deliciis; quid ergo erit videre Christum in cœlesti gloria? Quid erit videre glorificatum semetipsum? Demonstrat nobis etiam his verbis Thomas fundamentum fidei nostræ, humanitatem scilicet et divinitatem Christi, quasi duos populos firmamenti et religionis nostræ, quibus ipsa innititur. Horum prior in hoc sæculo, quasi in nostro hemisphærio nobis manifestus est: alter vero occultus, utpote solis beatis in altero sæculo patens.

VIII. Quare permissus Thomas labi in incredulitatem? Respondetur primo, in bonum ipsius Thomæ, primo ut metiretur vires suas et agnosceret fragilitatem suam. David ante lapsum impeccabilem se existimabat: *Dixi, in excessu mentis meæ, inquit: Non movebor in æternum*: post lapsum vero ait: *Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus*: et alibi: *Bonum mihi quia humiliasti me*: similiter et Thomas ante passionem Christi, capitaneum se monstrabat cum dice-

ret: *Eamus et nos et moriamur cum eo*: nunc vero post lugam suam nihil aliud novit dicere, nisi: *Dominus meus, et Deus meus*. Sic Petrum, sic Moysen, summa capita Deus in aliquo labi passus est, ut homines se agnoscerent, non angelos, non Deum esse: « Nam in nullo penitus errare, divinitatis potius, quam mortalitatis est, » ait Justinianus imperator. Secundo, ut fortior resurgeret, lapsumque majore industria compensaret, quo modo equus cespitans colligit sese et passum accelerat.

Secundo, in bonum aliorum penitentium, ut in hos misericordem se exhiberet Thomas velut qui et ipse olim lapsus est. Simili casu eruditus Petrus, qui ante lapsum difficile putabat remittere septies in die, postea tam benignus erga lapsos factus est, ut excuset aliquo modo peccatum crucifixionis, quod in Christum admiserunt Judæi, quasi ex ignorantia profectum, Actor. III.

Tertio, in bonum nostrum, ut inde primo in fide magis solidaremur. Qua de causa ait S. Gregorius, magis profuisse nobis Thomæ infidelitatem, quam fidem credentium apostolorum, hom. XXIX. in evangelio. Secundo, cautiores fieremus et cum timore et tremore salutem nostram operaremur.

IX. Estne fides in Christum omnino ad salutem necessaria? Vel sufficitne credere in unum Deum et simul honeste vivere? Respond. hoc non sufficere, fidem in Christum etiam requiri. Primo, quia si quilibet Turca vel Judæus in sua fide salvari posset, frustra apostoli et patres in fide Christi asserenda laborassent, frustra ei martyres sanguine suo subscripsissent, imo Christus frustra fuisset: sufficisset mitti a Deo aliquos, qui cognitionem unius Dei prædicarent; ut argumentatur apostolus ad Gal. II. *Si per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est*. Deinde, falsa et vana esset Scriptura, quæ Christum asserit nostrum redemptorem et mediatorem, cujus sanguine ablui, cujus fide justificari, in cujus nomine salvari debemus. Tertio, si quilibet in sua fide salvari potest, ergo sufficit ad salutem quævis humana fides et persuasio tantum. Turcæ enim, etsi credunt unum Deum omnium conditorem et remuneratorem, non id tamen fide ævina credunt; sed quia sic Mahometus in suo Alcorano tradidit, in quo tamen plurima falsa docuit, uti Mahometum esse Dei prophetam, etc. similiter Judæi quæ credunt ideo credunt quia illorum Rabini ita Scripturas exponunt. Fundamentum ergo illorum vanum est, quia ratio credendi seu regula fallax. Denique, hac sententiâ posita, nullum erit discrimen inter Turcismum, Judaismum et Christianismum, nisi in quibus-

dam adiaphoris ad salutem non pertinentibus, et perinde erit sequi hanc vel illam sectam. Mirum igitur est inveniri aliquos hoc tempore, qui sentiunt quemlibet in sua fide salvari posse. Ratio, qua moventur, est, quia incredibile existimant, omnes Judæos et Turcas, quorum plurimi Deum pie colunt et innoxie vivunt, in æternum perire, solum eo nomine, quod in Christum non crediderint, cum tamen in hoc videantur excusandi, siquidem a teneris non sunt aliter instituti, et pro captu suo faciebant id, quod poterant. Non ergo tam angustam cæli portam faciendam, uti hi omnes excluduntur tanto numero. Verum hæc ratio nihil urget. Nam primo, si non est incredibile Deum per aliquot annorum millia reliquisse mundum pene totum (excepta nimirum plebe Judaica) in tenebris idololatriæ, in quibus certo perierunt, facile etiam sibi persuadere qui-

que potest, idem contingere nunc Judæis et Turcis. Secundo, Turcæ et Judæi hoc tempore nullo minus excusari possunt, quod in Christum non credant, quam olim ethnici, siquidem illi fidem Christi facile indagare et addiscere possunt a Christianis, qui inter ipsos degunt, hi vero non item poterant, utpote tenebris undique obsessi et communis consuetudinis æstu ad patrios ritus abrepti. Denique, si sunt aliqui, qui de Christi religione nihil audierunt, nullumque ad eam quærendam et amplectendam stimulum senserunt, ii non damnabuntur ob infidelitatem, sed ob alia peccata, quæ contra legem naturæ commiserunt; si talia non commiserunt vel a Deo illustrabuntur ut veniant ad cognitionem fidei, vel si moriantur in naturali illa innocentia, penam damni tantum incurrunt, non sensus in altero sæculo.

AUCTARIUM.

CONCIO I.

PLURES IN MUNDO DIDYMI.

Thomas tripliciter Didymus fuit. — I. Tales appellatur bicordes. — II. Tales bilingues. — III. Tales bicipites.

THEMA.

Thomas autem, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus. Joan. XX.

Quid est, auditores, quod Joannes solius Thomæ nomen interpretatur, et hoc quidem sæpius, uti Joan. c. XI. rursum, c. XX. denique, c. XXIV? Respondet ad hoc Theophylactus, id Joannem fecisse, ut significantur ejus mores, quod scilicet esse Didymus, hoc est, gemellus, varius, inconstans, dubius, duplex. Fuit sane gemellus, seu duplex, aliquando Thomas; habuit enim duo corda, unum audax et animosum, quando Joan. XI. dixit: *Eamus et nos, et moriamur cum illo*; alterum fugax et pavidum, quando Christum in Oliveti monte deseruit, et longius quam alii profugit. Habuit et duo capita, unum, quo credidit condiscipulis asserentibus Christum in cruce clavis et lancea perfossum; alterum, quo credere noluit asserentibus eum resurrexisse, et sibi apparuisse. Habuit et linguas duas, unam antequam videret Christum, qua dixit: *Non credam*; alteram postquam vidit, qua ait: *Domine meus et Deus meus*. Et vobis Didymum jure merito a Joanne ter hoc nomine nuncupatum, quia ter du-

plex fuit. Sed non est quod hoc Thomæ succenseamus, quasi solus ipse talis aliquando fuerit: sunt adhuc complures hujusmodi inter Christianos, uti nunc videbimus.

I. Didymi appellari possunt bicordes, qui se contrariis partibus accommodant, cum catholicis catholice, cum hæreticis hæretice vivunt; cum castis caste, cum incestis inceste; cum Deo et diabolo se conformare volunt. Similes Paphlagoniæ perdicibus, quæ duplex habent cor, teste Plinio, l. XI. cap. XXXVII. Tales sunt in primis secundum D. Augustinum, tract. VII. in I. cap. 8. Joan. qui, Christiani cum sint, dæmonem per sortilegia et incantationes interrogant, ut futura sibi indicet, vel rogant ut suis malis medeatur; quod sane hodierno die cum ingenti S. Thomæ injuria faciunt aliqui juvenes et juvenulæ. Audiant ergo isti S. Augustinum: « Non vult Christus communionem, sed solus vult possidere quod emit. Tanti emit, ut solus possideat: tu facis ei consortem diabolum, cui te per peccatum vendidisti. Væ duplici corde, qui in corde suo partem faciunt Deo, partem faciunt diabolo. Iratus Deus, quia sit ibi pars diabolo, discedit, et tectum diabolus possidebit ». Sic ille. Secundo, qui diversis sectis se accommodant. Qualis fuit ille consiliarius Elisabethæ reginæ Angliæ, qui rogans quemdam, quid de se sentirent transmarini (volebat enim videri orthodoxus, cum reginæ obsequeretur), respondentem audiit: *Domine, dicunt te imitari planctas; qui præter motum proprium simunt se*

rapi motu primi mobilis, apud Corn. a Lap. in Eccl. c. II. Ubi ait Ecclesiasticus de talibus: *Væ duplici corde. Qua voce videtur minari Samaritanis, qui modo ibant in Jerusalem ad adorandum Deum verum, modo in Dan et Bethel, ad colendos vitulos aureos: sentiebant partim cum gentilibus, partim cum Hebræis. Quod admodum turpe esse indicat vel Samaritana illa, quæ audiens Christum petere a se aquam, mox ei objecit: Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere a me possis, quæ sum mulier Samaritana?* Joan. IV. quasi diceret: *Qua fronte, qua audacia cum Samaritanis communicare audes?* Hinc ipsi Samaritani, propter eam duplicitatem infames, et omnibus exosi erant, tam gentilibus quam Judæis, quod ex parte cum utrisque cum neutris plane sentirent: similes inquilino, qui in media domus contignatione habitans, ab inferioribus fumo vexatur, a superioribus lotionem perfunditur, ut dicebat Alponsus rex Aragoniæ de neutralibus, apud Panorm. in ejus gestis. Acrius Elias invehitur in tales Judæos, qui Deum verum colere se prostebantur, ea tamen in gratiam Achab et Jezabelis, ad idolum Baal supplices accedebant: *Usquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum.* III. Reg. XVIII. Quod quidem mirandum est: quasi melius sit sequi solum Baal, quam Baal simul et Deum; et tamen a ratione non alienum, quia tales nec Baal nec Deum quærent, sed seipsos. Utrique ergo imponunt. Nolebant illi offendere Baal, ob timorem regis et reginæ: timebant etiam offendere Deum, ne ab illo punirentur; neutrum ergo amabant, sed timebant serviliter, quia seipsos tantum amabant. Hoc est, quod Latini dicunt: *Duabus sellis sedere*, quod sane fieri nequit. Sed neque coram mundo successum habent isti gemini homines, teste eodem Ecclesiastico, c. III. *Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, et pravus corde in illis scandalizabitur.* Quia scilicet contrariis dominis se volens accommodare, dum uni vult placere, alterum offendat, ejusque iram incurrat necesse est. Hinc proverbium: *Qui duos insequitur lepores neutrum capit.* Aristoteles, l. XVIII. de animal. ait: *Inveniri animalia monstrosa, quæ duo habent corda, pectora, capita, sed illa diu vivere negat. Idem jure timeant, qui duplex habent cor, ne mors eis immineat: Væ enim duplici corde.*

II. Tales et bilingues, quorum typus est gens in australi quadam insula, de qua Diodorus Siculus, lib. III. scribit, quod ab ima fauce linguam naturaliter divisam, tamque volubilem habeat, ut non tantum humanas omnes voces, sed quarumvis avium cantus imitari, et unus quidem

ex illa gente duobus commode respondere possit. Pulchrum certe figmentum, huic tamen loco accommodatum, bilinguem hominem describens, qui ex eodem ore contraria, huic nigrum, illi album; modo bona, modo mala loquitur; palam laudat, clam vituperat; aliter in præsentia, aliter in absentia; aliter apud hunc, aliter apud alium loquitur de eodem. Primo ergo, quidam absentibus detrahunt, præsentibus laudes canunt, vel saltem mutiunt sicut ranæ, quæ, appropinquante homine, silent, recedente vero, clamores extollunt. De quibus dicitur Prov. XXVII. *Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens, maledicenti similis erit.* Tales erant Pharisæi, qui in faciem quidem Christum laudabant: *Magister, scimus, quia verax es, etc.* Matth. XXII. a tergo vero culpabant. Secundo, alii eodem ore modo laudant, modo vituperant eandem rem, ad instar illius Satyri Æsopici. « Viator quidam, a Satyro invitatus, cum eo comedebat. Hiems vero et frigus cum foret, homo manus suas admotas ori afflabat. Rogante autem Satyro quam ob causam hoc faceret, ait: *Manus meas calefacio propter frigus. Sed paulo post edulio calido allato et ad eo admoto, rursus insufflat. Quod cur faceret interrogatus, ut frigescat, inquit. Tum continuo Satyrus viatorem ejiciens: Nolo, inquit, in meo sit antro, cui tam diversum est os, ex quo calidum prodit et frigidum.* » Voluit auctor hoc apologo docere, non esse tolerandum in convicto et societate, qui contraria ex eodem ore loquitur. Confirmat idem Sapiens, Prov. VIII. *Viam pravam et os bilingue detestor.* Talis fuit improbus ille propheta, III. Reg. XIII. qui ex eodem alteri simplici prophetæ primo, denuntiat Dei jussionem, ut manducet; postea, Dei indignationem, quod manducaverit contra ejus præceptum. Tertio, qui aliter huic, aliter alteri de eadem re loquuntur, ut inter eos inimicitias serant. Quod etiam per apologum depingit Phædrus, libertus Augusti imp. in suis mythis, apud Pithæum. « Aquila, inquit, in arbore nidificans, pullos excluserat; ad radices arboris aper suos in antro fovebat catulos: inter utrumque felis suos alebat fetus. Illa sibi suisque tam ab aquila, quam ab apro metuens, aquilam adit, indicat hostem subesse aprum, qui arborem eversurus sit; ab eo sibi suisque caveat. Adit deinde aprum, idem illi de aquila intentans: Cave, inquit, ne aquila antro tuo superne incubans, catulos tuos rapiat. Ita aquila timens aprum, et aper timens aquilam, uterque nido se continuit: quo factum, ut uterque fame cum foetibus conficeretur. Feli ergo uterque in pabulum cessit. Ita bilinguis duos inter se committit, ut se mutuo conficiant; eorum